

Reciproke konstruktioner i Acazulco otomí

En semantisk typologisk undersøgelse

Laurits Stapput Knudsen

Lingvistik

BA-opgave

Vejleder: Kasper Boye

juni 2018

Abstract

This study investigates reciprocal constructions in Acazulco Otomí, a native language of central Mexico. The constructions are investigated using the video stimuli “Reciprocal actions and situation types” (Evans et al. 2004) that is also used by Majid et al. (2011) in a cross linguistic study on the semantic domain of reciprocity. The study was motivated by two factors: Firstly, certain language internal arguments support the hypothesis that Acazulco Otomí will be quite generous in its categorisation of reciprocity. Secondly, the study will fill a geographic and genealogic gap in Majid et al.’s (2011) study, providing more knowledge about the domain and useful data for future work on reciprocals. I find that Acazulco Otomí is indeed quite generous in its categorization and my study therefore supports the hypothesis that a structuring principle functions across domains in Acazulco Otomí.

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	4
2	Baggrunden for undersøgelsen.....	6
2.1	Reciprocitet	6
2.1.1	Reciproke udtryk.....	6
2.1.2	Reciprok betydning	8
2.2	Acazulco otomí.....	10
2.2.1	Hvad er Acazulco otomí for et sprog?	10
2.3	Semantisk typologi	11
2.3.1	Semantiske kort.....	11
2.3.2	Multidimensional scaling	13
3	Metode	14
3.1	Eliciteringsredskabet	14
3.2	Deltagere	15
3.3	Eliciteringen	15
3.4	Bearbejdning af data.....	17
4	Analyse af reciproke markører i AO.....	17
4.1	Nominalet <i>ntx'ówi</i> 'ledsager	18
4.2	Analyse af reciproke konstruktioner i AO	19
4.2.1	Det mediale præfiks /N-/	19
4.2.2	3. verbalklasse	20
4.2.3	Udfordringer mht. identifikation af den reciproke markør	21
4.3	Inklusionskriterier mht. hvad der er reciprokt.....	21
4.4	Semantiske kortlægning af reciprocitet i AO	22
4.5	Talervariation	25

5	Diskussion.....	27
5.1	Hypotesen om rummelig kategorisering	27
5.2	Bidrag til typologien.....	28
5.3	Forbehold i min undersøgelse	29
5.3.1	Konceptuelle og referentielle rum.....	29
5.3.2	Materialets pålidelighed (talervariation).....	30
5.3.3	Elicitationsmaterialets dækningsgrad af reciprocitet	31
6	Konklusion	32
7	Bilag	37

1 Indledning

Næsten alle verdens sprog har måder at udtrykke reciprocitet, dvs. gensidighed, på. Det kan fx udtrykkes leksikalsk som i *uvenner*, hvor en del af *uvenners* betydning iflg. DDO er, at det er gensidigt (*Peter er uvenner med Lars (Lars er også uvenner med Peter)*), eller det kan udtrykkes vha. en dedikeret grammatisk konstruktion. Disse konstruktioner er typisk enten nominale, som det danske pronomen *hinanden*, eller verbale markeringer, som fx præfikset /N-/ på Acazulco otomí (Hernández-Green 2015, Haspelmath 2007).

Reciprocitet dækker et stort og heterogent substansområde, og de reciproke konstruktioner kan udover at dække prototypiske reciproke situationer som (1) også dække mindre prototypiske reciproke situationer som (2).

(1) *Peter og Lars krammer hinanden*

(2) *Alle børnene jagter hinanden*

Substansen i (1) og (2) er ganske forskellig, men i begge tilfælde bruges en reciprok konstruktion. Både A og B er patienter og agenter i (1), men i (2) bruges konstruktionen, selvom alle børnene ikke både jagter alle de andre børn og bliver jagtet af alle de andre børn på samme tid.

Som et forsøg på at afdække det heterogene substansområde, der dækkes af reciprocitet, har Majid, Evans, Gaby & Levinson (2011) undersøgt, hvordan forskellige sprog varierer mht., hvilke situationer der kodes som reciproke. De kortlægger substansområdet i en tværsproglig undersøgelse, hvor talere af 20 forskellige sprog er blevet vist de samme 64 korte videoklip. Videoerne viser situationer, der varierer mht., hvor prototypisk reciproke de er på fem forskellige parametre, der er opstillet på baggrund af tidligere semantiske undersøgelser (fx Dalrymple, Kanazawa, Kim, Mchombo & Peters 1998, Langendoen 1978). Majid et al. (2011) sammenligner derefter, hvordan de forskellige sprog kategoriserer de samme 64 situationer.

Visse forhold gør det særligt interessant at undersøge reciprocitet i otomangue-sproget Acazulco otomí (herfra AO). I AO er der en tværsproglig usædvanlig tendens til at fokusere på helheden i rumlige relationer i stedet for de specifikke roller, referenterne spiller. AO kategoriserer visse asymmetriske situationer som gensidige (fx

'hånden i/om handsken', 'handsken i/om hånden'), hvor den generelle tendens i verdens sprog er at kategorisere dem som ikke-gensidige (fx 'vandet i glasset', 'glasset om vandet') (Talmy 2000: 184, Boeg Thomsen & Pharaos Hansen 2015a).

Som Boeg Thomsen & Pharaos Hansen (2015b) påpeger, er dette ikke kun et fænomen der gør sig gældende for rumlige relationer, da et parallelt fænomen gjorde sig gældende for slægtskabstermer på et tidligere historisk stadie i sprogfamilien (otopame, fx Gibson, (1981: 281, Merrifield 1981: 85)). I protootopames slægtskabstermer var der en udbredt tendens til, at det ikke var de enkelte referenters rolle i en asymmetrisk relation ('A er svigersøn, B er svigermor'), der bliver udtrykt, men derimod relationen ('svigersøn/svigermor-relationen'), og svigersønnen og svigermoderen refererer altså til den anden med den samme term for relationen ('du er min A og jeg er din A', analogt til engelsk *cousin*). Asymmetriske relationer inden for dette domæne blev altså også – på et tidligere sprogstadie – fremstillet som gensidige i sprogfamilien.

Eftersom den tendens til at fokusere på relationshelheden, og ikke specificere deltagernes (asymmetriske) roller, er meget usædvanlig ift. rumlige relationer (Talmy 2000: 184) og relativ usædvanlig mht. slægtskabstermer (Murdock 1949), foreslår Boeg Thomsen & Pharaos Hansen (2015b), at det ikke er tilfældigt at den relativt sjældne måde at kategorisere relationer på i AO kan have rødder i et særligt organisatorisk princip på tværs af indholdsdomæner på et tidligere sprogstadie (jf. Levinson & Burenholt 2009, der beskriver et lignende fænomen, de kalder *templates*¹). Det gør det interessant at undersøge reciprokke konstruktioner i AO, da gensidighed er central i netop sådanne konstruktioner. Jeg arbejder derfor med den hypotese, at AO vil være meget rummelig i sin kategorisering af reciprocitet, dvs. jeg forudser, at situationer, der tværsprogligt kategoriseres som transitive (fx 'A slår B'), vil kategoriseres som reciprokke ('A og B slår hinanden/indgår i en slå relation') i AO.

Derudover er der en anden god grund til at supplere Majid et al.s (2011) undersøgelse med data fra AO. AO udfylder et genealogisk hul i undersøgelsen, da otopame-sprogfamilien slet ikke er repræsenteret, og AO tales i et underrepræsenteret

¹ *Semplates* beskriver abstrakte strukturer i sprog, som kommer til udtryk inden for flere forskellige leksikalske domæner og ordklasser.

område i Majid et al.s undersøgelse. Det er naturligvis en fordel at have så forskelligartet et billede af et sprogligt fænomen som muligt, når man laver typologi. I forlængelse deraf forudsætter den tværproglige kortlægning af substansområdet reciprocitet enkeltsproglige beskrivelser; jo flere af sidstnævnte, desto mere præcis bliver kortlægningen. Omvendt muliggør den tværproglige kortlægning udarbejdelsen af præcise profiler for enkeltprog. Min undersøgelse af reciprocitet i AO har altså dels en enkeltsprogsbeskrivelse for øje, og dels kan den levere data som supplement til Majid et al.s (2011) data og således bidrage til en mere præcis tværproglig forståelse af reciprokke konstruktioner

Af disse grunde vil jeg undersøge reciprokke konstruktioner i AO vha. det elicitationsmateriale som Majid et al. (2011) bruger til at undersøge reciprokke konstruktioner tværprogligt.

Undersøgelsen er baseret på data, som jeg har indsamlet i forbindelse med feltarbejde i januar 2017 i Acazulco, Mexico. Her indsamlede jeg data ved hjælp af videomateriale, der viser reciprokke situationer (Evans, Levinson, Enfield, Gaby & Majid 2004), som Max Planck Instituttet for psykolingvistik har gjort tilgængeligt.

I afsnit 2 vil jeg skitsere min teoretiske baggrund og introducere Acazulco otomí. Derefter vil jeg i afsnit 3 gennemgå den metode jeg har brugt. Så vil jeg i afsnit 4.1 – 4.2 præsentere min analyse og i afsnit 4.3 mine resultater. Til sidst vil jeg i afsnit 5 diskutere udbyttet af min undersøgelse mht. min hypotese og en potentiel problematisk mangel på distinktion mellem referencer og koncepter.

2 Baggrunden for undersøgelsen

2.1 Reciprocitet

2.1.1 Reciprokke udtryk

Haspelmath (2007) opstiller en oversigt over mulige udtryk for reciprocitet, som er brugbare i analysen og diskussionen af reciprocitet og dets udtryk. Reciprocitet kan udtrykkes implicit som i (3).

(3) *Peter og Ida er forelskede*

Sætning (3) er tvetydig, og det er kun i en af fortolkningerne, at Peter og Ida er forelskede i hinanden og ikke i to andre ikke ekspliciterede personer. Haspelmath (2007) opstiller en mulighed, hvor reciprociteten er ekspliciteret, men som ikke er en specialiseret reciprok konstruktion. Sætning (4a) er et eksempel på det. Sætning (4b) viser at konstruktionen ikke er specialiseret reciprok.

(4a) *Peter slog Ida, og Ida slog Peter*

(4b) *Peter slog Ida, og Karen aede Bo*

Konstruktionen i (4a) bruges ikke kun reciprokt, som det ses i (4b) og den er derfor ikke en "specialiseret" konstruktion (Haspelmath 2007: 2088). Af specialiserede konstruktioner opstiller Haspelmath to muligheder: *Multi-clause* eller *single-clause*. (4a) er et eksempel på en *multi-clause*-konstruktion, som ikke er specialiseret, hvor sætning (5) er et eksempel på en konstruktion, som ifølge Haspelmath (2007: 2090) er specialiseret reciprok, og som han (med visse forbehold) argumenterer for er en *multi-clause konstruktion* (på engelsk).

(5) *Peter slår Ida, og **vice versa***

Hvis man vil udtrykke reciprocitet med en *single-clause* er der to muligheder: Enten at bruge et udtryk, der koder reciprocitet leksikalsk som *bytter* i (6) eller en grammatisk konstruktion som (7), (8) og (9).

(6) *De **bytter** kort*

(7) *De krammer **hinanden***

(8) *Sie lieben **sich*** (tysk)
'De elsker hinanden'

(9) Japansk (Alpatov & Nadjalkov 2007: 51)
Taroo to akiko wa hagemasi-at-te-ita
Tarro and Akiko TOP encourage-**RECP**-CONT-PST
'Taroo and Akiko were encouraging each other'

De fleste sprog i verden bruger en grammatisk konstruktion som i (7), (8) og (9). I (7) og (8) er det en grammatisk konstruktion med et reciprokt pronomen (på dansk *hinanden*), og i (9) er det en verbalmarkør (på japansk i (9) er det suffikset *-at*).

2.1.2 Reciprok betydning

Nedjalkov (2007: 6) definerer reciprokke situationer som situationer, hvor referenterne i en situation står i identisk omvendt relation til hinanden, og referenterne fungerer både som agent og patient i situationen. Ud fra den definition må (10) være en prototypisk reciprok situation, da begge deltagere er agent og patient for *kramme*-prædikatet.

(10) *Peter og Arne krammer hinanden*

Men hvad så med en sætning som (11)?

(11) *Børnene vækkede hinanden den morgen*

(11) passer ikke i definitionen, da det er en umulighed (i hvert fald i den naturlige forståelse af situationen), at alle børnene vækkede alle de andre børn, og dermed alle står i identisk omvendt relation til hinanden, dvs. var agenter og patienter på samme måde i *vække*-prædikatet, men både (10) og (11) markeres som reciprokke situationer med det reciprokke pronomen *hinanden*.

Men hvordan og hvor meget kan situationer afvige fra den prototypiske definition og stadig markeres med en reciprok konstruktion?²

Til at undersøge det spørgsmål har Evans et al. (2004) sammensat et elicitationsmateriale, som jeg også bruger i min undersøgelse, der varierer på fem parametre baseret på tidligere undersøgelser (se Dalrymple et al. 1998, Langendoen 1978). Det drejer sig om *antal af deltagere*, *konfiguration*, *symmetri*, *temporal organisering* og *situationstype*³ (Majid et al. 2011: 2). Disse parametre vil jeg her gennemgå, da det er brugbart at kunne bruge de termer i min analyse.

Antal af deltagere: Den prototypiske situation er to deltagere, men tværsprogligt ser vi, at alle sætningerne (12), (13) og (14) typisk markeres reciprokt, ligesom de gør på dansk (Nedjalkov 2007: 9).

(12) *Peter og Bo slår hinanden*

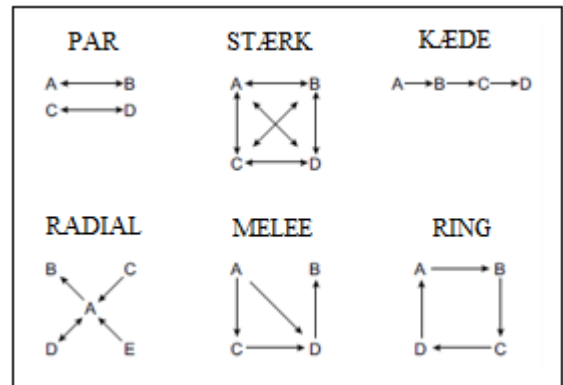
² Reciprocitetsmarkører kan udvikle funktioner (eller udvikles af funktioner), der ikke har med reciprocitet at gøre, dvs. at de ekstenderer uden for reciprocitetsdomænet, så de fx kan dække passiver (Heine 2000). Jeg er ikke interesseret i de andre funktioner.

³ De danske termer for parametrene er mine egne oversættelser.

(13) *Peter, Bo og Lars slår hinanden*

(14) *Hele klassen slår hinanden*

Konfiguration: Konfigurationen er relevant, når der er mere end to deltagere i situationen. Det dækker over, hvem i situationen der agerer på hvem. Majid et al. (2011) arbejder med seks forskellige konfigurationer, hvoraf den mest prototypiske (*stærk* i figur 1) er, at alle deltagere agerer på alle de andre referenter, og så bliver det mindre prototypisk, når deltagerne fx agerer i en kæde. Et eksempel på det, er sætning (15), hvor den forreste i rækken kun er patient, og den bagerste kun er agent for *følge*-prædikatet. Se figur (1) for et overblik over de forskellige konfigurationer, videoerne varierer på.

Figur 1 konfigurationstyper der indgår i Evans et al.s (2011) stimuli. Figuren tilpasset fra Majid et al. (2011:3)

(15) *Eleverne fulgte efter hinanden op på podiet for at modtage deres eksamensbevis*

Symmetri: Symmetrisk er mere reciprokt end asymmetrisk – en symmetrisk situation er en situation, hvor deltagerne både er agenter og patienter i situationerne. (15) er et eksempel på en asymmetrisk situation, mens (16) er et eksempel på en symmetrisk situation, som dog ikke er stærk reciprok (dvs. alle agerer på alle). I eksempel (16) agerer alle deltagerne ikke på alle, men i de enkelte par er referenterne både agenter og patienter.

(16) *Parrene til festen dansede med hinanden*

Temporal organisering: Temporal organisering dækker over, om situationen er simultan eller sekventiel. Fx er der i én tolkning af sætning (17) fire år imellem, at A gør noget ved B, og at B så gør det samme ved A, men den markeres stadigvæk reciprokt med *hinanden*. Derimod kan (18a) næsten kun tolkes som simultan, hvis den ikke ekspliciteres som sekventiel som i (18b). I (19) er den nok mest naturlige tolkning sekventiel, men med meget kort tid imellem.

(17) *Peter og Lis sender mails til hinanden hvert 4. år*

(18a) *Peter og Lis kysser hinanden*

(18b) *Peter og Lis kysser hinanden på skift*

(19) *Bokserne slår hinanden*

Situationstype: Majid et al. (2011) arbejder med 13 forskellige situationstyper fx en 'kramme'-situation og en 'slå'-situation. Forskellige verber kan variere i forhold til, om de kan indgå i en reciprok konstruktion. Fx kan man forestille sig et sprog, hvor 'kramme' kan markeres reciprokt, men hvor 'se' ikke kan markeres reciprokt. Her er der ikke noget der a priori er mere prototypisk reciprokt end andet.

I min undersøgelse af reciproke konstruktioner i AO, vil jeg gøre brug af de fem parametre som udgangspunkt for, hvornår noget er mere eller mindre (semantisk) prototypisk reciprokt. Det bringer mig videre til, hvilket sprog jeg vil undersøge.

2.2 Acazulco otomí

Jeg har beskæftiget mig med sproget AO af flere årsager. Det udfylder et genealogisk hul i Majid et al.s (2011) undersøgelse, repræsenterer et underrepræsenteret geografisk område, og der er de særlige forhold jeg gennemgik i indledningen, der gør, at jeg forventer, at AO er særlig rummelig i forhold til, hvad der kategoriseres som reciprokt.

2.2.1 Hvad er Acazulco otomí for et sprog?

Otomí er en sproggruppe der tilhører sprogfamilien oto-pame i oto-mangue-stammen. AO grupperes sammen med Ixtenco otomí og Tilapa otomí som en sydlig otomívarietet (Hernández-Green 2015). AO (eller *yúhü* på Acazulco otomí) tales af omkring 300 talere i bjerglandsbyen San Jerónimo Acazulco, som ligger cirka 2760 m.o.h. omkring 35 km sydvest for Mexico City. Det er kun indbyggere, der er født før 1950, der er flydende talere, og alle talere af AO taler også spansk på daglig basis (Hernández-Green 2015).

Det mest omfattende arbejde der er lavet om AO er Néstor Hernández-Greens ph.d.-afhandling fra 2015, som er en grundig grammatik, der primært beskriver verberne og deres morfologi i AO. Dette afsnit bygger på hans beskrivelser.

Acazulco otomí har følgende typologiske karakteristika: VSO er den primære ledrækkefølge, men SVO ses også ofte, og pro-drop er udbredt. Alignment er hovedsageligt akkusativt, men der er også et split i agentive og patientive intransitive verber. Substantivers tal og evt. possessor markeres med foranstillede bestemmere, og der er ingen kasusmarkering. AO er et tonesprog med tre distinktive toner og har et meget stort konsonantinventar med bl.a. ejektiver og præaspirerede nasaler.

I de agentive verber indekseres subjekter ved portmanteaumorfemer som klitika⁴, der også markerer TAM (tempus, aspekt, modus) og *associated motion* på verbet. Af valensændrende morfologi er de primære et applikativ-suffiks, en komitativ markør og præfikset /N-/, som blandt andet fungerer som reciprok markør. Der er fire verbalklasser i AO, og TAM-morfemet afhænger af verbalklassen. Hvilken klasse verberne hører til, er synkront et morfologisk spørgsmål om bøjning, men der er også visse sammenfald med fx verbets valens og de syntaktiske relationer (Hernández-Green 2015: 269).

Den reciproke markør i AO markeres på verbet med præfikset /N-/, som manifesteres som [m] foran labiale lukkelyde, og som [n] før alt andet. Derudover skifter verbalklassen til 3. klasse som en del af den reciproke konstruktion.

2.3 Semantisk typologi

I min undersøgelse af AO arbejder jeg ud fra en semantisk typologisk ramme, da jeg vil undersøge, hvordan en semantisk substans bliver struktureret i AO ift., hvad vi ser tværsglogligt. Derfor vil jeg nu gennemgå, hvilke værktøjer man bruger til det.

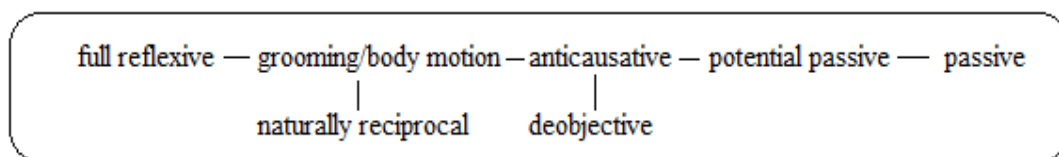
2.3.1 Semantiske kort

Majid et al (2011) gør brug af *multidimensional-scaling kort* (herfra MDS), der er en udvikling af *semantiske kort* (van der Auwera 2008). Semantiske kort er et værktøj indenfor semantisk typologi, som er den ramme Majid et al.s (2011) undersøgelse placerer sig inden for (se fx Levinson & Meira (2003) og Majid, Bowerman, Van Staden & Booster (2007) som arbejder inden for samme ramme).

⁴ At det er klitika og ikke affikser er ikke entydigt, men jeg følger Hernández-Greens (2015) analyse.

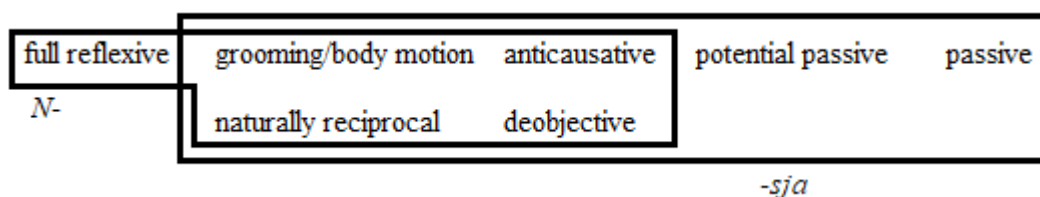
Klassisk semantisk kortlægning er en metode til at visualisere relationer mellem begreber i et *konceptuelt rum*, og dermed vise hvilke koncepter der hænger sammen på tværs af sprog. Det, der regnes som belæg for relationerne i kortet, er, at to funktioner markeres med samme polyseme tegn i et sprog, men med to forskellige tegn i et andet sprog, eller hvis et tegn diakront har dækket to funktioner. Det viser, at de to funktioner hænger sammen (men ikke er det samme), og der tegnes i kortet en *connecting line* mellem funktionerne, som repræsenterer relationen (Haspelmath 2003).

Haspelmath (2003) har på baggrund af typologiske data lavet et sådant kort for mediale og reflektive funktioner, som ses i figur 2.

Figur 2 Semantisk kort over mediale og reflektive funktioner. Taget fra Haspelmath (2003: 225)

Stregerne i figur 2 viser, hvilke funktioner der tværspøgligt markeres af det samme tegn. Placeringen af funktionerne og stregerne skal læses sådan, at der ikke er noget tegn der har reciprok og reflektiv betydning uden også at have *grooming* betydning. Det tværspøglige billede kan man bruge til at visualisere, hvilke skel enkelte sprog drager. For at give et eksempel på denne brug: Når Hernández-Green (2015) viser at /N-/i Acazulco otomí dækker over funktionerne anti-kausativ, anti-passiv, refleksivitet, grooming og reciprocitet, kan man tegne dem ind på et semantisk kort som i figur 3, hvor det som eksempel er sammenlignet med *-sja* fra russisk.

Figur 3 Semantisk kort der sammenligner Acazulco otomí N- med russisk -sja. Kortet og den russiske analyse er fra Haspelmath (2003: 225)

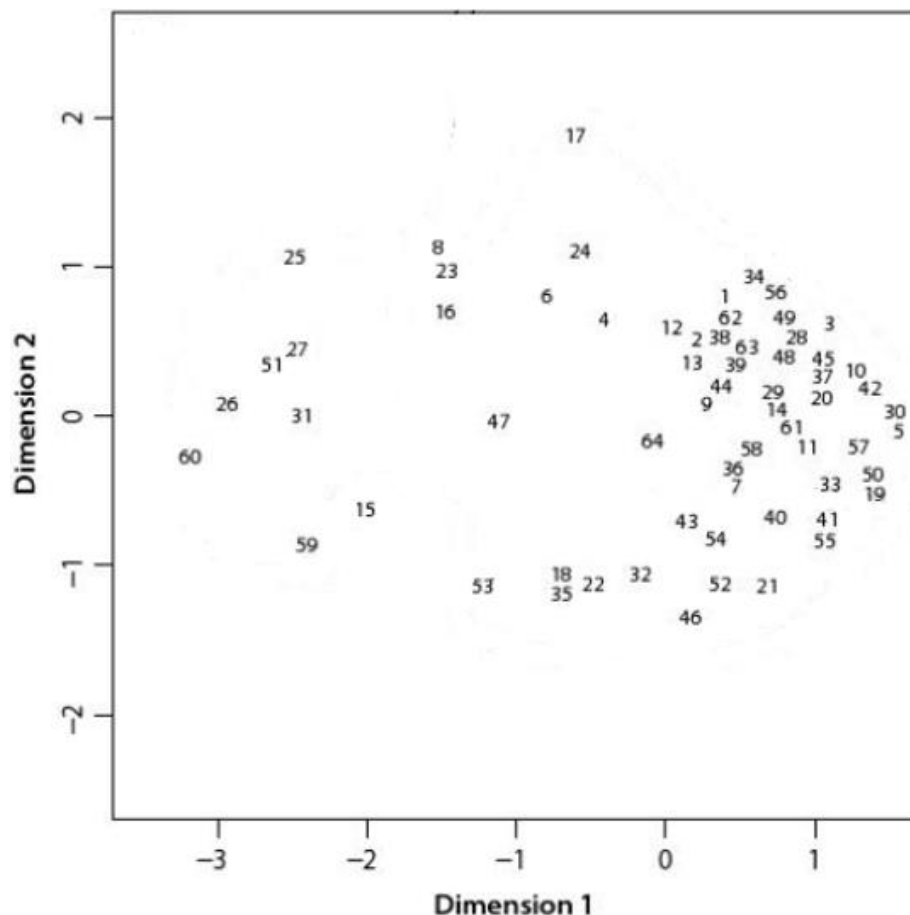
Det semantiske kort er her et værktøj, der viser, hvordan de to forskellige sprog strukturerer denne betydningssubstans forskelligt. Samtidigt viser kortene også, hvordan disse substansområder internt hænger sammen baseret på typologisk data.

2.3.2 Multidimensional scaling

En viderudvikling af de semantiske kort er den metode, som Croft & Poole (2008) introducerer til lingvistikken, der hedder MDS, der også visualiserer et konceptuelt rum. Et MDS-kort består af *cutting lines*, som hver især repræsenterer en kontrast mellem værdier, som i sproglige tilfælde fx kan være en funktion, en konstruktion, eller et sprog. MDS-algoritmen organiserer linjerne og funktionerne på en bestemt måde og i et bestemt antal dimensioner, således at alle linjerne og funktionerne kan inkluderes på samme todimensionelle kort. På den måde vil funktioner, der ofte udtrykkes ens (og derfor er på samme side af en *cutting line*), ligge tæt ved hinanden i kortet, hvilket indikerer en sammenhæng mellem de funktioner (Croft & Poole 2008).

I MDS ser man (ligesom med semantiske kort) på organiseringen af et sæt af funktioner, bestemt binært alt efter om de kan udtrykkes af samme ord eller konstruktion i enkelte sprog. Der er to fordele ved at bruge MDS i stedet for de klassiske semantiske kort. Den første fordel er, at der i MDS kan repræsenteres distance mellem to betydninger, og ikke bare om de kan udtrykkes af samme tegn eller ej. Den anden fordel er, at der i MDS er et frekvensaspekt, som der ikke er på de semantiske kort. På et semantisk kort vil en enkelt forekomst af et tegn, der dækker to funktioner, være argument for, at de hænger sammen, hvor algoritmen i et MDS-kort vil flytte på de funktioners placering ift. alle de andre funktioner og arrangere billedet således, at der er så lille en fejlprocent som muligt mht. placeringen af *cutting lines*, så vi kan se, hvilke værdier der ligner hinanden, og hvor ofte de udtrykkes ens (Croft & Poole 2008).

Majid et al. (2011) bruger bl.a. MDS til at sammenligne, hvilke situationer i deres stimuli der ligner hinanden. Her er det altså ikke grammatiske funktioner (som i det klassiske semantiske kort), hvis lighed de analyserer ved hjælp af MDS, men videoer der repræsenterer virkeligheden. Det kort ses på figur 4. Hvis to situationer kan beskrives med samme konstruktion i et givent sprog i deres datasæt, ligger de to situationer tættere på hinanden i deres MDS. Hvad dimensionerne på akserne betyder, bestemmes af data. På figur 4 er X-aksen symmetri og Y-aksen situationstyper.

Figur 4 MDS over videoer taget fra Majid et al. (2011: 7)

Man kan så vha. et Venn-diagram vise, hvilke af de videoer et givent sprog dækker med en reciprok konstruktion, og på den måde vise, hvordan et enkelt sprog/enkelt konstruktion strukturerer en substans, der på baggrund af tværspørglig evidens viser sig at være internt struktureret på en bestemt måde. I min undersøgelse vil jeg bruge kortet på figur 4 til min analyse, og principielt ville mine data også kunne være med til at omrokere på det kort, alt efter hvad AO vurderede som reciprokt.

3 Metode

3.1 Eliciteringsredskabet

Formålet med Majid et al.s (2011) studie er at undersøge, om der er et tværspørgligt *konceptuelt rum* for reciprocitet. Det gør de ved at undersøge den *ekstensionelle rækkevidde* for reciprokke konstruktioner på tværs af sprog, dvs. hvilke situationer der

kan denoteres af den reciprokke konstruktion. De situationer varierer på de parametre, jeg gennemgik i afsnit 2.1.2. Se bilag 4 for et overblik over videoernes sammensætning. I de 64 videoer er alle mulige kombinationer ikke repræsenteret, men et udvalg af situationer er taget med, ud fra et kriterium om repræsentativitet for alle parametrene.

3.2 Deltagere

Jeg har materiale fra fire talere. Alle fire er kvinder, og de er 74, 74, 78 og 84 år gamle. De er alle vokset op som etsprogede med AO, men er nu tosprogede med spansk og AO. De bruger primært spansk i deres daglige liv. AO tales typisk ved rituelle møder på gaden, særlige religiøse møder, og ofte ved dagligdagssamtale mellem stærke talere, der kender hinanden godt (ægtefæller, nære venner og slægtninge). Alle fire talere er stærke AO-talere, men da de ikke bruger AO meget ofte, og elicitationssituationen er unaturlig, er der naturlige usikkerheder i talen, der viser sig ved brug af låneord, som har et oprindeligt AO-ord og tøven i forbindelse med nogle beskrivelser. Men der er intet der tyder på, at grammatikken i deres sprogbrug er i opløsning, som det ellers sommetider ses ved truede sprog (Evans 2001).

3.3 Eliciteringen

Fra to af talerne er lydoptagelserne indsamlet af Boeg Thomsen i 2013, og de sidste to har jeg indsamlet i januar 2017. Fremgangsmåden er den samme ved alle fire talere, da den følger den vejledning, MPI har vedlagt materialet (Evans et al. 2004). En eliciteringssituation foregik således: Jeg viste en video, og spurgte derefter taleren (1):

(20) Acazolco otomí
tébe' k'a xi-thóh=a?
 hvilken.ting PRO.3SG 3.REAL.PFV-pass=ENCL
 'Hvad er det, der skete?'

Derefter fik jeg en beskrivelse af situationen på AO og spurgte så om en oversættelse til spansk, som fungerede som metasproget under eliciteringen. Det er typisk den første beskrivelse, taleren giver, der ligger til grund for analysen, men sommetider havde taleren enten set situationen forkert (en scene, der eliciterede en 'gå.ind.i'-situation som en 'kramme'-situation), eller fortolket situationen "forkert" (*de*

leger i en 'slå'-situation). Derudover kan taleren have beskrevet under-situationer og ikke hele situationen. Det er specielt vigtigt, når situationer er temporalt sekventielle. I de tilfælde kan man foretage det, manualen beskriver som *reciprocal check* og *probing* (Evans et al. 2004), for at finde ud af, om taleren har set "forkert", eller om det er sproget der "tvinger" taleren til at udtrykke det således. Et *reciprocal check* er, at man spørger taleren, om det er muligt at udtrykke situationen med en reciprok markør, og at *probe* for en anden beskrivelse er fx at spørge, om det kan udtrykkes anderledes.

Der er visse ting, man skal være opmærksom på i den forbindelse. Majid et al. (2011) tager kun det første svar, de får, med i analysen og bruger ikke data fra et *reciprocal check*, da talerens intuition omkring talerens sprogbrug ikke er et pålideligt analyseobjekt. Det, manualen (Evans et al. 2004) kalder *gratious concurrence*, er en anden faldgrube ved *reciprocal check*. Det er den risiko, der er for, at talerne giver lingvisten som fremmed lov til at udtrykke sætninger på én måde, selvom det ikke er grammatisk. Man kan sammenligne det med, at jeg ikke retter min tyske mormor, når hun siger *ham laver mad*. Det kan man undgå ved at få taleren til at gentage den alternative forklaring, da det så er usandsynligt, at de ville gentage noget ugrammatisk.

Modsat er der også et argument for ikke kun at analysere det første svar. I Bohnemeyer & Browns (2007) undersøgelse af topologiske relationer ser man, at hvis man kun tager det første svar ved elicitering, er der ligeså stor intertalervariation som intersproglig variation, og så undersøger man måske snarere den enkelte talers præferencer end sproget.

For at få en balance undgik jeg i mine eliciteringer at spørge 'Kan man sige X (reciprokt)', og spurgte i stedet 'Er det muligt at beskrive på andre måder?', eller hvis talerne har beskrevet alle under-situationer, spurgte jeg fx, om de ville prøve at beskrive situationen kortere. En risiko, man skal være opmærksom på ved denne metode, er, at hvis taleren har regnet ud, at jeg leder efter reciprokke konstruktioner (fx ved at se mit store smil, når de bruger en), kan de have en tendens til at beskrive situationen reciprokt (Bower 2008: 7). Den risiko bliver forhøjet, når man spørger ind. Det er svært at undgå helt, men man kan prøve ved at lade eliciteringssituationerne have en løsere struktur, hvilket Mithun (2001) anbefaler, hvor der også spørges ind til detaljer, der ikke er direkte relevante for de reciprokke konstruktioner – det giver interessante indsigter, og

det bliver også mindre klart for taleren, hvad jeg leder efter. Et fænomen, det også er vigtigt at være opmærksom på i eliciteringen, er det, man kalder *foreigner-talk* (Mosel 2006: 78), der minder om *baby-talk* (Ferguson 1971). Taleren kan forsimple sit sprog, når de taler med en, der ikke er flydende. Der er ikke umiddelbart noget i mit materiale, der tyder på, at der er grammatiske forskelle ift. fx de narrativer, Hernández-Green (2015) har indsamlet. Derudover er der ingen grund til at tro, at talerne skulle bruge en reciprok konstruktion for at gøre det simple, så mht. min hypotese trækker dette faktum i en konservativ retning.

3.4 Bearbejdning af data

Jeg har transskriberet og glosseret mine eliciteringer samt Boeg Thomsens fra 2013. Det har jeg gjort i programmet ELAN (2016). Derefter har jeg for alle situationerne noteret binært om de brugte en reciprok konstruktion eller ej. Der er nogle beskrivelser, jeg har frasorteret efterfølgende, hvor taleren har set situationen forkert. Mine transskriptioner er vedlagt i bilag 3.

4 Analyse af reciprokke markører i AO

Hernández-Green (2015) beskriver AOs reciprokke strategi således: Konstruktionen er valensreducerende og ses ved det mediale præfiks /N-/ og bøjningen af verbet i 3. verbalklasse. Det er den konstruktion, jeg går ud fra, når jeg koder, hvad der er reciprokt i mit data. Hernández-Green (2015) beskriver konstruktionen som *medial*, ligesom Palancar (2015), der beskriver et lignende præfiks i det nært beslægtede San Ildefonso Tultepec otomí-sprog. Mht. Haspelmaths (2007) kategorisering af reciprokke udtryk markeres reciprocitet i AO verbalt i en *single-clause*-konstruktion. Jeg vil i afsnit 4.2 gennemgå konstruktionen og hvordan den kan identificeres.

Derudover er der en mulig reciprok markør, som Hernández-Green (2015) ikke nævner: nominalet *ntx'ówi* 'ledsager', som jeg allerførst vil gennemgå, og argumentere for, hvorfor ikke er en reciprok markør.

4.1 Nominalet *ntx'ówi* 'ledsager

Man kan af flere grunde opstille den hypotese, at substantivet *ntx'ówi* 'ledsager'⁵ har noget at gøre med reciprocitet. Nominale reciprokke konstruktioner finder ofte deres ophav i ord, der betyder noget i retning af venner, ledsager eller brødre (Evans 2010). (21) er et eksempel fra Evans (2010) fra walisisk, som iflg. Evans historisk oversættes til 'de gik lige forbi deres **ven**'.

(21) Evans 2010: 14, walisisk

Naethon	nhw	gerdded	yn	syth	heibio	i'w	gilydd
AUX.3PL.PST	3PL	gik	ind	lige.forbi	til	3PL	RECP
'De gik lige forbi hinanden'							

Ntx'ówi 'ledsager' hører til blandt de betydninger, der ofte bruges til at danne reciprokke nominaler, og det optræder ofte som noget besiddet, hvilket også ses i typologien mht. nominale reciprokke markører (Evans 2010). *Ntx'ówi* 'ledsager' optræder ofte i mit datasæt og bruges gerne sammen med en anden reciprok konstruktion til at referere til sættet af agenter/patienter i som i (22) .

(22) Klip 33, ES

ra=di=n-<tx>hë't	r	ntx'ówi
3.REAL.IPFV=RECP-<PAL>kigge	3.SG.POSS	ledsager
'Hans ledsager kigger på hinanden'		

I (22) optræder *ntx'ówi* som besiddet som i typologien for nominale markører, og i singularis, analogt til nominale reciprokke markører i fx dansk og russisk, der ikke har en pluralisform (Evans, Gaby & Nordlinger 2007)

Det bruges dog stadigvæk også uafhængigt af de andre konstruktioner og kan også bruges i ental som objekt, som fx i (23). Det viser altså, at det ikke konventionelt er reciprokt i sin betydning.

(23) Klip 23, JO

<i>bi=hyŷ</i>	<i>ny</i>	<i>ntx'ówi</i>
3.REAL.PFV=slå	DET.SG.DIST	ledsager
'(hun) har krammet ledsageren'		

⁵ *ntx'ówi* står i ordlisterne med betydning 'bror'. I mit data får jeg ofte oversættelsen *compañero* 'ledsager' og bruger den oversættelse her.

Verbet 'yǒ 'gå', som *ntx'owi* 'ledsager' er blevet nominaliseret fra, er også reciprokt, og det kunne derfor være en interessant form for betydningsudvidelse. Det ville være noget i retning af:

yǒ 'gå' → ra=n-<tx>ówi 'gå sammen (reciprokt)' → *yǔ ntx'ówi* (nominaliseret) 'nogle der går sammen' → *pronominal reciprok markør.

Det sidste trin findes ikke (endnu), men trinnet før optræder iøjnefaldende tit i de reciprokke situationer. Det kan være, at der i forbindelse med, at /N-/ udvikler en mere generel medial og måske bare valensreducerende funktion, opstår et behov for en stærk reciprok markør jf. fx Jespersens (1917) negationscyklus (se også Hansen, in press, for andre cykliske fænomener). Det er ikke muligt at komme med andet end et gæt, men det er interessant at tænke over grammatikaliseringsprocesser i forbindelse med reciprokke konstruktioner, og jeg vurderer, at dette ligner en. Men det er altså ikke en reciprok markør, og vi må derfor kigge andre steder hen.

4.2 Analyse af reciprokke konstruktioner i AO

4.2.1 Det mediale præfiks /N-/

Præfikset /N-/ er det, som fx Palancar (2006) og Hernández-Green (2015) kalder *middle voice* som blandt andet dækker reciprok betydning. Den reciprokke betydning af /N-/ ses fx i kontrasten mellem (24a) og (24b).

(24a) Klip 23, MP
bì=zéngwa
3.REAL.PFV=hilse
Lit: '(Hun) hilser (hende)'
'Hun hilser på hende'

(24b) Klip 9, JO
bì=n-zéngwa
3.REAL.PFV=RECP-hilse
'(De) hilser hinanden'

Her tilføjes /N-/ i (24b) og giver den reciprokke betydning, og sætningens valens reduceres, så den bliver intransitiv (Hernández-Green 2015). En vigtig fonologisk regel i forhold til præfikset /N/ er, at hvis verbalstammen, som det står foran, starter med det

glottale /ʔ/ eller /h/, indsættes en palatal frikativ [tʃ], som skrives som *tx* i ortografien fx *hyǎ* 'kramme' → *n-<tx>hyǎ* 'kramme.hinanden'. En anden fonologisk regel er, at /N-/ manifesterer sig som [m-] før labiale lukkelyde (fx *m-pen* 'vaske.hinanden'), og som [n-] før alt andet (fx *n-ko'mb* 'dække.hinanden.til').

4.2.2 3. verbalklasse

Verbalklasserne i AO markeres ved de præverbale TAM-klitika. Verber tilhører en enkelt klasse, men kan skifte klasse, fx i forbindelse med nogle afledninger. Det kan ikke altid afgøres ud fra en enkelt ytring, hvilken klasse et verbum tilhører, da TAM sommetider udtrykkes ens, som det fx er tilfældet mellem 3. og 4. klasse i imperfektiv 3. person som begge udtrykkes med *bi=*.

Hernández-Green (2015: 516) skriver, at hvis et verbum skifter fra 1. til 3. klasse får det medial betydning ligesom, hvis det fik /N-/ på. I 1. klasse markeres 3. person realis imperfektiv ved *ra=* og i 3. klasse markeres det ved *ra=di=*⁶. Det ses i eksempel (25ab).

(25a) Hernández-Green 2015: 513.

ra=ní

3.REAL.IPFV=se

'(han/hun/de) ser (noget)'

(25b) Hernández-Green 2015: 513.

ra=di=ní

3.REAL.IPFV=CL=se

'de ser hinanden'

Forholdet mellem reciprocitet og verbalklasse er unidirektionelt. Det vil sige, at hvis noget er reciprokt, bøjes det (næsten) altid i 3. klasse, men fordi noget bøjes i 3. klasse, er det ikke reciprokt. Det essentielle mht. reciprocitet er, at verbet skifter bøjning.

⁶ Det er ikke entydigt hvorfor morfemet ikke er *radi=*, men jeg følger her Hernández-Greens analyse.

4.2.3 Udfordringer mht. identifikation af den reciprokke markør

De to markører af reciprocitet optræder næsten altid sammen. Der er dog nogle få tilfælde, hvor de ikke gør.

Verber der starter med [n], [ʔn] eller [m] kan ikke få det nasale præfiks på, men kan stadigvæk skifte til 3. klasse og få reciprok betydning. Det er fx tilfældet med ordet *níi* 'se'. Verbet 'yǒ 'gǎ', som er specielt på mange måder (det bruges fx som rumlig relator (jf. Boeg Thomsen & Phrao Hansen 2015a), stikker også ud. Det bøjes i 2. klasse, selvom det får /N-/ foran sig og forbliver intransitivt.

Det vil sige, at den reciprokke konstruktion markeres ved 3. klasse og /N-/ og ved nogle verber kun en af delene. I tilfældene uden /N-/ kan det være tvetydigt, om situationen er reciprok, hvis der er sammenfald i TAM markeringen mellem 1. og 3. klasse. Det ses fx i (26).

(26) Klip 37, JO

bi='ndá'tsi=*bi yu cómpaña*

3.REAL.PFV=giver=3OBJ DET.PL.DIST ledsager

'Ledsagerne giver (noget) til hinanden' eller 'Ledsagerne giver (noget) til (nogen)'.

Verbalmarkerede reciprokke konstruktioner er typologisk set valensreducerende. Det er også tilfældet i AO. Mht. ditransitive sætninger reduceres valensen ikke til en intransitiv men en transitiv, hvor det er det primære objekt (temaet) og subjektet, der kan udtrykkes. I mit data har jeg kodet en sætning som reciprokt, hvis det er markeret med /N-/ og 3. klasse bøjning, eller hvis det er en af de kendte undtagelser, som jeg netop gennemgik.

4.3 Inklusionskriterier mht. konstruktioner

Hvis en konstruktion bruges om en af de kanoniske situationer, tæller den med i optællingen, selvom den ikke er dedikeret reciprok iflg. Majid et al. (2011: 4). I mit data er der to beskrivelser af kanoniske situationer, der ligner en *bare-construction*, dvs. konstruktioner med et subjekt i pluralis som eneste markering. Et eksempel på det er (27) og (28):

(27) Klip 41, ES

ra=di=pǎ-h

i

ánteojos

3.REAL.IPFV=CL=bytte/købe-APL DET.PL briller
'De bytter/køber brillerne'

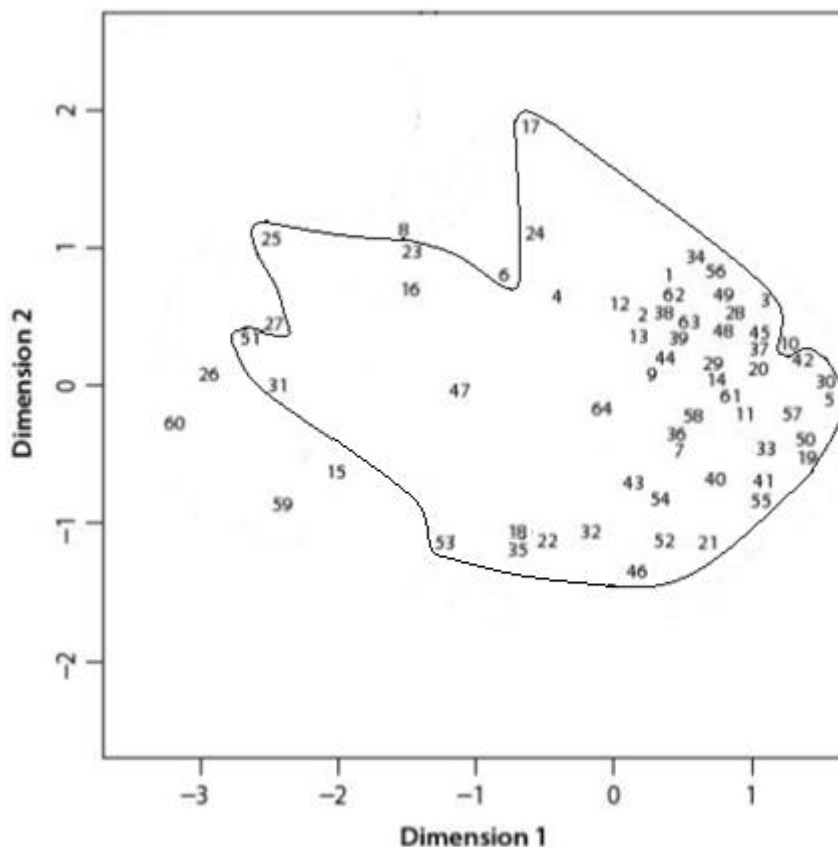
(28) Klip 18, ES
ra=mí='gwa
3.REAL.IPFV=sidde=DEIC
'de sidder her'

Iflg. Majid et al.s inklusionskriterium kunne de medregnes som reciprokke strategier. Verbet *pǎ* (27) bruges både om 'bytte'- og 'købe'-handlinger. På dansk er den mest oplagte tolkning af 'bytte's betydning symmetrisk og reciprok (*de bytter (med hinanden)*), men 'købe' implicerer et asymmetrisk forhold og er ikke kodet reciprok på dansk. Den nuance i verbet kræver en modernålstalende at vurdere, og jeg har derfor valgt ikke at medtage disse to som reciprokke konstruktioner af samme grund, som Evans & Osada (2011) i en analyse af mundari. Det er ikke entydigt for mig, at det er en faktisk konstruktion, og ikke verber, der *implicerer* men ikke *entailer* reciprocitet, dvs. ikke er kodet reciprokt, men kan tolkes reciprokt.

4.4 Semantisk kortlægning af reciprocitet i AO

Min undersøgelse var motiveret af at bidrage til Majid et al.s (2011) kortlægning af det reciprokke substansområde og at undersøge, hvor rummelig AO er i sin kategorisering. I dette afsnit vil jeg gennemgå, hvad AO kategoriserer som reciprokt på baggrund af de diagnostiske træk for reciprokke konstruktioner, jeg har gennemgået i afsnit 4.2. Når man tager alle talernes beskrivelser med, er 56 ud af 64 situationer beskrevet reciprokt. Figur 5 viser, hvilke situationer der kategoriseres som reciprokke. Tallene viser forskellige videoklip, og deres placering er bestemt af en MDS, som er beskrevet i afsnit 2.3.2.

Man kan se på figur 5, at de fleste af de situationer, der ikke bliver beskrevet reciprokt på AO, ligger ret perifert i kortlægning af det reciprokke substansområde, og det er derfor ikke overraskende, at de ikke beskrives reciprokt på AO. Jeg vil nu gennemgå de situationer, der ikke er blevet beskrevet reciprokt, for at vise hvor AO trækker grænsen for hvad, der kan markeres reciprokt. Det drejer sig om situation 6, 8, 10, 15, 26, 27, 59 og 60. Se bilag 2 for min kodning af reciprokke markeringer og bilag 3 for mine transskriptioner.

Figur 5 MDS over hvilke situationer der bliver beskrevet reciprokt. Situationer inden for markeringen bliver beskrevet reciprokt.

Klip 8 og 15 viser begge 'ved.siden.af'-situationer. I de situationer får jeg to intransitive verber som svar: *ra*='mī, 'de sidder' og *ra*=*yōho* 'de er fire' (eller andet numerale). I disse er der ingen reciprok markering, uanset konfigurationen og den temporale organisering.

For situationerne 27, 59 og 60, der ikke er markeret reciprokt, er det fælles, at de er asymmetriske, men det kan ikke være det afgørende, da der er flere andre asymmetriske situationer som markeres reciprokt (fx klip 16, 17, 21). Klip 27, 59 og 60 ses i figur 6, 7 og 8. Et parameter, som Majid et al. (2011) ikke arbejder med, som jeg mener kunne forklare, hvad der er fælles for netop disse tre "outliers", er *opmærksomhed*. I de tre situationer er der fra patientens side ikke opmærksomhed på, at personen bliver forfulgt (27), er ved at blive gået ind i (59), eller at personen blive kigget på (60). Det står i modsætning til andre asymmetriske situationer som fx klip 23 (som er markeret reciprokt) som ses på figur 9, hvor patienten er opmærksom på, at hun er ved at blive krammet, men bare ikke krammer igen.

Figur 6 klip 59, ikke beskrevet reciprokt

Figur 7 klip 60, ikke beskrevet reciprokt

Figur 8 klip 27, ikke beskrevet reciprokt

Figur 9 klip 23, beskrevet reciprokt

I Klip 26 giver en person sit ur til en anden. 3 af talerne bruger *ra=di= 'úndi 'give'*, som ikke tæller som reciprokt.⁷ Alt undtaget situationstypen i klip 26 er det samme som klip 64, som alle talerne beskriver reciprokt, så det tyder på, at det er verbet, der ikke tillader reciprok markering.

Klip 6 beskrives heller ikke reciprokt. Det er en parvis, asymmetrisk og simultan aflusningssituation. Der er ikke nogen tilfælde, der har den samme sammensætning af parametre, som man kan sammenligne med. Klip 39 kommer tættest på: det er også parvis og asymmetrisk men den temporale organisering er ikke den samme. Den bliver markeret reciprokt. Klip 14 er asymmetrisk og simultan, men ikke parvis, og bliver også markeret reciprokt. Det tyder altså ikke på, at klip 6 ikke markeres reciprokt på grund af noget specifikt mønster.

⁷ Som følge af, at jeg ikke inkludererede *bare-konstruktioner*

Mest overraskende er manglen på reciprok markering af klip 10, som ligger meget centralt i MDS-kortet (se figur 5). Den er dog lidt speciel. Figur 10 viser denne situation. To personer afluser hinanden sekventielt, mens de står ansigt til ansigt. Det er en meget unaturlig måde at afluse hinanden på, hvilket en af mine talere også kommenterer, da jeg forklarer, hvad de laver. Det afslører muligvis, at datasættet ikke er helt så kulturelt neutralt, som det ellers forsøger at være, da det tydeligt ikke er sådan, man afluser i landsbyen San Jerónimo Acazulco.

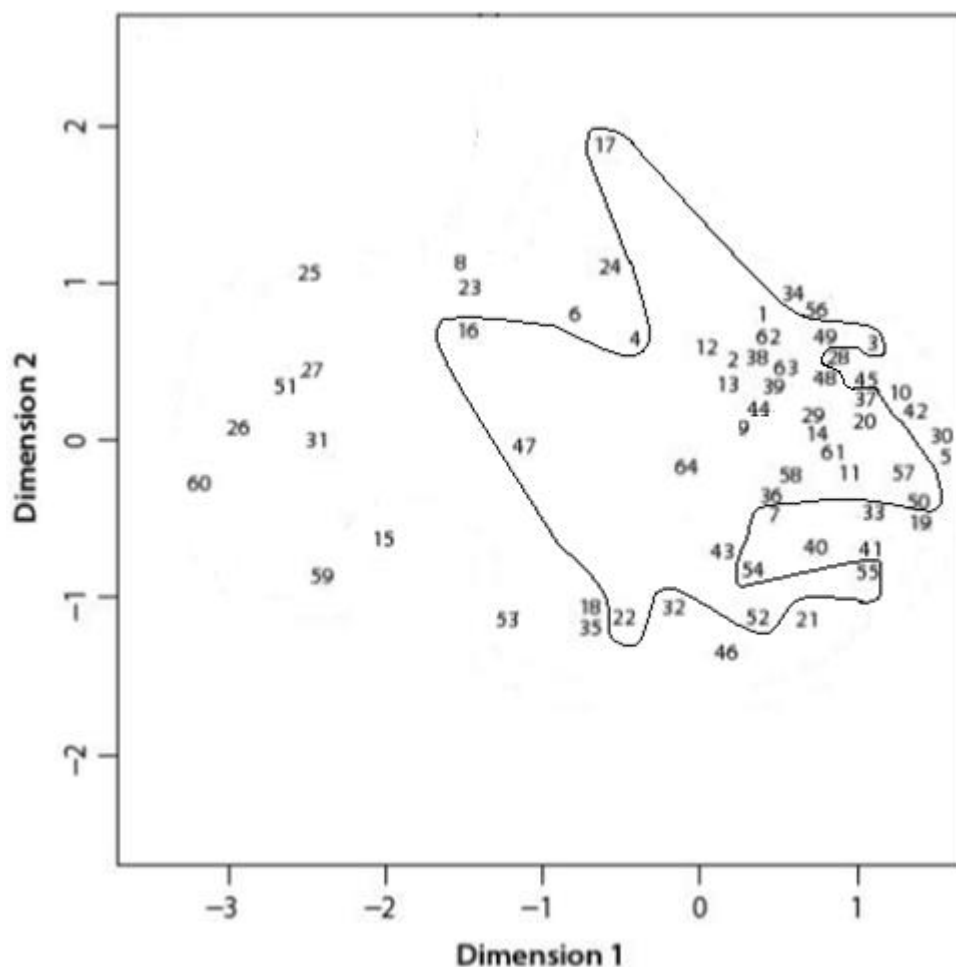

Figur 10 klip 10, ikke beskrevet reciprokt

Alt i alt er der ikke noget klart mønster mht., hvad der ikke markeres reciprokt, hvis man bruger de parametre, Majid et al. (2011) har organiseret materialet efter.

4.5 Talervariation

Manualen for de stimuli, jeg har brugt (Evans et al. 2004), anbefaler, at man har 4 talere, hvilket er, hvad jeg har. I bilag 2 ses en liste over, hvor mange af mine talere der koder de respektive situationer reciprokt. Her kan man se, at hvis man kun tager situationer, som alle talere beskriver reciprokt, med, er kun 29 af situationerne beskrevet reciprokt, og MDS-kortet ser ud som på figur 11. På figur 11 har jeg også kodet situationen som beskrevet reciprokt, hvis 3 ud af 4 talere har beskrevet det reciprokt, hvis den 4. taler svar er frasortet (fx 'de sidder' i en situation der forsøger at elicitere 'tale').

Figur 11 MDS over klip, som alle talere markerer reciprokt. Klip inden for markeringen markeres reciprokt af alle talere

Jeg har ikke kunnet finde noget entydigt mønster i, hvad alle talerne beskriver reciprokt ud fra de parametre, som Majid et al. (2011) har stillet op, men det samler sig tydeligt stadigvæk i nogle områder. Et spændende faktum er, at kun 10 ud af de 29 klip (34,48%), der ikke beskrives reciprokt af alle talere, er asymmetriske. I det samlede sæt er 26 ud af 64 klip (40.63%) asymmetriske, så andelen af asymmetriske klip blandt de klip, der ikke bliver beskrevet reciprokt, er ikke større end andelen af asymmetriske klip generelt. Det er overraskende, da symmetri ellers i flere sprog i Evans et al.s (2011) samling af sprogbeskrivelser er en vigtig faktor mht., hvad der beskrives reciprokt (i de klip, som der ikke er nogen, der beskriver reciprokt er det 5 ud af 8 klip der er asymmetriske, og altså en højere andel end i det fulde sæt). Det bringer mig videre til min diskussion.

5 Diskussion

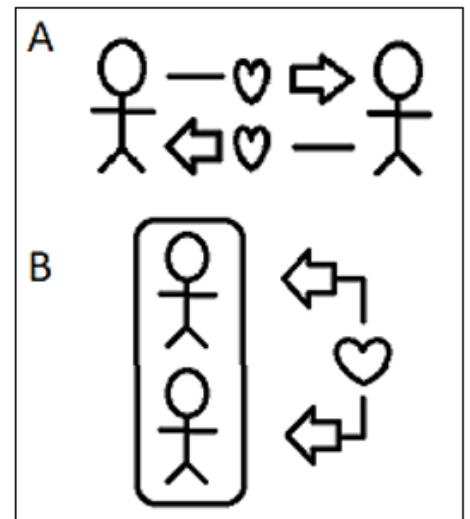
5.1 Hypotesen om rummelig kategorisering

En mine motivationer for at lave denne undersøgelse var, at jeg havde den hypotese, at AO ville være relativ rummelig i sin kategorisering af, hvilke situationer der er reciprokke. Den hypotese mente jeg var holdbar, da AO inden for andre domæner har et tværspørgsmål usædvanligt fokus på helheder i asymmetriske forhold som beskrevet i indledningen. Mine resultater viser, at AO's reciprocitetsmarkør kan anvendes til at beskrive 56 af ud af 64 (87,5%) af eliciteringssituationerne i Majid et al.s (2011) stimuli. Gennemsnittet i Majid et al.s (2011) undersøgelse er 42,5 ud af 64 (66,41%) (se bilag 5). Det gennemsnit er fraregnet sprog, der slet ikke markerer nogen situationer reciprok.

Jeg mener, at det er en relativ rummelig kategorisering af, hvad der markeres reciprok. Nogle af de situationer, der sjældent bliver beskrevet gensidigt tværspørgsmål, bliver beskrevet gensidigt i AO. Det ses også tydeligt på MDS-kortet i figur 5, hvor klip 25, 31 og 51, der ligger meget perifært, stadig markeres reciprok.

Jeg vil nu diskutere sammenhængen mellem AO's fokus på helheder i andre domæner og den rummelige kategorisering af videoklippene.

Der er to forskellige måder at konstruere reciprocitet på konceptuelt (Evans et al. 2007: 553)⁸. De vises i figur 1 med A og B. I A er det en transitiv konstruering, hvor både entitet A og entitet B fungerer som agenter og patienter. Evans et al. (2007: 553) bruger termen *medial-construal* om B. I den konceptualisering bliver deltagerne samlet i en enkelt aktør svarende til en intransitiv sætning. Bemærk, at på trods af hvad man kunne forvente, er den "transitive" (A i figur 1) og "intransitive" (B i figur 1) konceptualisering

Figur 12 Transitiv og medial konstruering af reciprocitet tilpasset fra Evans et al. (2007).

⁸ Evans et al. (2007) referer til Kemmer (1993).

uafhængig af sprogets reciprokke konstruktioners syntaks (jf. Majid et al. 2011).⁹

Jeg mener, at der i konstruktion A er højere krav til situationens symmetri end i B. En passiv entitet ville fungere som en stopklods for gensidigheden i konstruktion A, da den mentale konstruering kræver, at begge deltagere "sender" noget den anden vej. I B er der lavere krav til symmetrien. Her kan det fx godt være deltager A, der er agentiv, og så er både entitet A og B "patienter"¹⁰ for handlingen. I de asymmetriske situationer klip 1, 17, og 64 er det kun en af entiteterne der er agentiv, men situationerne markeres stadigvæk reciprok i mit data. Den rummelighed i kategoriseringen af, hvad der er reciprok, mener jeg passer bedre ind i konstruering B end i A. Det tyder på, at symmetrien mht. de enkelte entiteters agens er mindre vigtigt. Herved kommer helheden i fokus, og det vigtige er, at der er et sæt af deltagere, der er involveret i fx en krammehandling.

Min undersøgelse kan altså være et led i et argument for, at AO på tværs af domæner nedprioriterer symmetri til fordel for helheder på en tværsproglig usædvanlig måde (jf. Boeg Thomsen & Pharaon Hansen 2015b). Der er også andre af de 18 sprog i Evans, Gaby, Levinson & Majid (2011), der markerer en lignende proportion af situationerne i materialet reciprok (fx sproget hup, som markerer 62 ud af de 64 situationer reciprok (Epps 2011)), så min undersøgelse er i sig selv ikke et argument for, at AO generelt er organiseret med et usædvanligt fokus på helheder, men i sammenhæng med data fra de andre domæner tegner der sig et mønster.

5.2 Bidrag til typologien

Min undersøgelse kan supplere data til den semantiske kortlægning, Majid et al. (2011) har lavet over det reciprokke substansområde, så det kan rettes til og stå skarpere. AO viser fx, at symmetri ikke behøver at være en vigtig faktor mht., hvad der kodes reciprok.

⁹ De finder ingen forskel mht., hvad der kategoriseres reciprok på tværs af konstruktioner, og det må følge deraf, at konstruktionen ikke bestemmer conceptualiseringen (Majid et al. (2011: 11)).

¹⁰ Jeg bruger "patient" i mangel på bedre semantisk rolle. Det kunne også være fx *experiencer*.

5.3 Forbehold i min undersøgelse

5.3.1 Konceptuelle og referentielle rum

Majid et al. (2011) vil gerne sige noget om det konceptuelle rum for reciprocitet (jf. Croft & Poole 2008). Den ekstensionelle fremgangsmåde, de bruger, har den fordel, at den ved at gå ud fra konstruktionens ekstension ikke foruddefinerer betydningen af den reciprokke konstruktion. En udfordring ved den fremgangsmåde er, at deres data ikke er konceptuelle, dvs. det er ikke egentlige betydningsanalyser (som fx Wierzbicka 2009). Derimod er deres data eliciteret referentielt med udgangspunkt i en situation i virkeligheden – de stiller spørgsmålet: kan denne konstruktion have reference til den her situation. Det vil sige, at de i virkeligheden siger noget om et *referentielt rum* (se Nielsen, Boye & Harder, in prep). Majid et al. (2011) er opmærksomme på dette, men argumenterer for, at det referentielle giver en rimelig præcis idé om det konceptuelle¹¹. Det gør de bl.a. med reference til børns sprogtilegnelse. Under indlæring er det kun det referentielle, som børn har adgang til, og det må være det referentielle rum, børnenes (kommende) konceptuelle rum bygger på. I modsætning hertil påpeger Janda (2009), at det referentielle og konceptuelle rum kan være langt fra hinanden, med et eksempel fra retningsdomænet: Inden for kognitiv lingvistik, er metaforer et centralt emne, da det menes at være strukturerende for det konceptuelle rum (jf. fx Lakoff 1980). I et sprog med absolut retning (*manden står øst for træet*) er kildedomænet for metaforen det geografiske (solen, bjerge, floder el.lign.), og i et sprog med relativ retning (*manden står til højre for træet*) er kroppen kildedomænet for konceptualisering af retning (Janda 2009). Det bruger hun som argument for, at det konceptuelle rum i sprogene er forskelligt på trods af, at de kan referere til samme situation.

Jandas (2009) argument er tværsprogligt. Mit data demonstrerer et intrasprogligt argument for samme påstand om et skel mellem referencen og konceptualiseringen. Det viser sig, når en situation (video) bliver konstrueret reciprok af nogle talere og ikke-reciprok af andre. Et eksempel på det er (29ab)

¹¹ Majid et al. (2011) skelner terminologisk mellem *intension* (koncept) og *ekstension* (referencen), men den skelnen bruger jeg ikke, da den har oprindelse i et formelsemantisk paradigme, hvis intensionsbegreb er langt fra det begreb om konceptuelle rum man bruger indenfor kognitiv-funktionel lingvistik (se Evans & Green 2006).

(29a) ES, Klip 24

ár=di=n-téndi

3.REAL.IPFV.TRANS=CL=RECP-følge

'De følger efter hinanden mens de bevæger sig horisontalt'

(29b) JO, klip 24

ár=téndi kha bi=önya

3.REAL.IPFV.TRANS=følge CONJ 3.REAL.PFV=gemme.sig

'(hun) følger efter, mens de bevæger sig horisontalt'

og (hun) gemmer sig'

I (29ab) er det samme videoklip, men den ene markerer det reciprokt (29a) og den anden gør ikke (29b). Et andet eksempel på det er (30ab)

(30a) TB, klip 42

ra=pù

nu

txi

ntx'ówi

3.REAL.IPFV=slå DET.SG DIM ledsager

'De slår den lille ledsager'

(30b) JO, klip 42

ra=di=m-pùni

3.REAL.IPFV=CL=RECP-slå

'de slår hinanden'

I eksemplerne ovenfor er referencen den samme, men konceptualiseringen er forskellig. Hvad der giver anledning til den forskel i konceptualisering, er svært at sige noget om (det kunne være fokus, givethed, talerens humør osv.), men vi kan konstatere, at der er en forskel i konceptualiseringen af den samme referentielle situation sprogligt, og der er altså ikke en helt så direkte overførbarhed mellem reference og det konceptuelle rum, som Majid et al. (2011) antager.

5.3.2 Materialets pålidelighed (talervariation)

På den ene side kunne det være en indvending, at jeg kun har fire talere, og der er en vis variation mellem disse (se bilag 2), så et større antal deltagere ville være nyttigt til at kortlægge, hvad der er idiosynkratiske konceptualiseringer, og hvad der er et mønster i sproget. Det er det sidste, vi er interesserede i.

På den anden side har jeg fire talere, hvilket er mere end en del af de sprog, der er beskrevet i Majid et al. (2011) (se bilag 5). Et eksempel på det er Maldonado (2011)

der beskriver reciprokke situationer i olutec. Han har kun en enkelt taler, og denne beskriver 40 af de 64 klip reciprokt. Det er betydeligt flere klip, end de klip hvor alle mine talere beskriver situationen reciprokt (29), men AO kan iflg. min undersøgelse kategorisere mindst 56 af klippene reciprokt. 40 klip er gennemsnittet af hvad mine talere kategoriserer reciprokt.

Så hvad der ligner en stor forskel mellem olutec (Maldonado 2011) og AO, ville nok ikke være en lige så stor forskel, hvis han havde flere talere. Det er altså vigtigt at holde sig for øje, at det naturligvis bliver et mere præcist billede af sproget, jo flere talere man har, da der er betydelig variation sprogingernt mht. konceptualiseringen. Så min hypotese om, at AO er rummelig i sin kategorisering, skal tages med det forbehold, at nogle af de beskrivelser, jeg sammenligner med, har færre talere. Med adgang til det fulde datamateriale ville det være muligt at lave statistik på.

5.3.3 Elicitationsmaterialets dækningsgrad af reciprocitet

Majid et al. (2011) har sammensat et sæt af 64 videoer, de mener er nogenlunde dækkende for det reciprokke betydningsområde. De ved selvfølgelig, at det ikke er fuldt dækkende, og at en fuldstændig kortlægning også ville indebære en kortlægning af omkringliggende betydningsområder som fx refleksivitet m.m. Elicitationsmaterialets dækningsgrad er naturligvis også et forbehold, jeg må tage i min undersøgelse.

Wierzbicka (2009)¹² fremsætter en kritik af det. Hun sætter spørgsmålstejn ved de kategorier, der er i materialet. Hun argumenterer for, at de vigtigste parametre for konceptualisering er usynlige (følelser, intention, motivation mm.), og at de fysiske kategorier som fx symmetri, konfiguration og temporal organisation får for central en rolle hos Majid et al. (2011). Majid et al. (2011) argumenterer modsat for, at materialet faktisk er i stand til at fange de kategorier, der er usynlige. De viser, at situationer med inanimate entiteter (typisk i 'læne'-klip) placerer sig i periferien i deres MDS-kort, og at kategorien *intention* derved viser sig på kortet (fx klip 35, 53). Det er værd at nævne,

¹² Wierzbicka (2009) kommenterer på videomaterialet, der i 2009 var blevet udgivet, og på manuskripter til Evans et al. 2011, der var under udarbejdelse.

at animathed ikke synes at være en vigtig faktor for AO, da AO markerer alle klip med inanimate deltagere reciprokt.

I min undersøgelse kunne jeg identificere kategorien *opmærksomhed* i fx klip 59 og 60, som også placerer sig tæt ved hinanden på MDS-kortet, på trods af at de ellers umiddelbart er ret forskellige. Det viser, som Majid et al. (2011) pointerer, at det indsamlede data kan genanalyseres, og man ikke behøver holde sig til de opstillede parametre i analysen. Det er selvfølgelig stadig ikke sikkert, at man får de parametre, der er vigtige i de enkelte sprog med på den måde, men det lader de enkelte sprog komme en til orde.

6 Konklusion

Jeg har ved hjælp af mit indsamlede data bidraget til den semantiske kortlægning af det reciprokke substansområde. Derudover forudsagde jeg på baggrund af andre sproglige faktorer i AO, at AO ville være relativt rummelig i sin kategorisering af reciprocitet. Det, at jeg kunne afprøve den hypotese, viser tydeligt værdien af den tværsproglige kortlægning, da den har gjort det muligt at vurdere, om AO viste usædvanlige tendenser inden for domænet, og den tværsproglige kortlægning er kun mulig på grund af enkeltsprogsbeskrivelser som min egen.

Jeg har set, at AO har en relativt hyppig og rummelig brug af reciprokke konstruktioner. Det rejser spørgsmålene om, hvordan dette sproglige mønster hænger sammen med sociale og kognitive strukturer blandt sprogbrugerne. En besvarelse af de spørgsmål ville skulle inddrage sprogantropologiske og ikke-lingvistiske empiriske studier.

Referencer

- Alpatov, V.M. & Nedjalkov, V.P. (2007) Reciprocal, sociative and competitive constructions in Japanese. I Nedjalkov, V. P. (red.), *Reciprocal constructions* (kapitel 25). Amsterdam: John Benjamins.
- Boeg Thomsen, D. & Pharaoh Hansen, M. (2015a). Lenguaje del paisaje: Testimonios lingüísticos del otomí de Acapulco. I *Bajo el volcán: Vida y ritualidad en torno al Nevado de Toluca* (s. 25-47). Mexico: Instituto Nacional de Antropología e Historia.
- Boeg Thomsen, D. & M. Pharaoh Hansen (2015b). Relationships as gestalts: Kinship and space in Otomí. Foredrag ved 13th International Cognitive Linguistics Conference, Northumbria University, Newcastle, UK, 22.07.2015.
- Bohnenmeyer, J. & Brown, P. (2007). Standing divided: dispositionals and locative predications in two Mayan languages. *Linguistics* 45, 5/6: 1105-1151.
- Bowern, C. (2008). *Linguistic fieldwork: A practical guide*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Croft, W. & Poole, K.T. 2008. Inferring universals from grammatical variation: Multidimensional scaling for typological analysis. *Theoretical Linguistics* 34.1, 1-37.
- Dalrymple, M., Kanazawa, M., Kim, Y., Mchombo, S., & Peters, S. (1998). Reciprocal expressions and the concept of reciprocity. *Linguistics and philosophy* 21(2), 159-210.
- ELAN (Version 5.0.0-alpha) [Computer software]. Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics. Hentet fra <https://tla.mpi.nl/tools/tla-tools/elan/>
- Epps, P. (2011). Reciprocal constructions in Hup. I Evans, N., Gaby, A., Levinson, S. C., & Majid, A. (red.), *Reciprocals and Semantic Typology (Typological Studies in Language 98)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Evans, N. & Osada, T. (2011). Mundari Reciprocals. I Evans, N., Gaby, A., Levinson, S. C., & Majid, A. (red.), *Reciprocals and Semantic Typology (Typological Studies in Language 98)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Evans, N. (2001). The last speaker is dead – long live the last speaker! I Newman, P., & Ratliff, M. (red.) *Linguistic fieldwork*, 250-281. Cambridge: Cambridge University Press.
- Evans, N. (2010). Complex events, propositional overlay, and the special status of reciprocal clauses. I Rice, S., & Newman, J. (red.), *Empirical and experimental methods in cognitive/functional research*. Stanford: CSLI Publications.
- Evans, N., Gaby, A., Levinson, S.C. & Majid, A. (2011) *Reciprocals and Semantic Typology (Typological Studies in Language 98)*. Amsterdam: John Benjamins.

- Evans, N., Gaby, A., Nordlinger, R. (2007). Valency mismatches and the coding of reciprocity in Australian Languages. *Linguistic Typology* 11, 541-597.
- Evans, N., Levinson, S.C., Enfield, N.J., Gaby, A. & Majid, A. (2004). Reciprocal constructions and situation type. I: Majid, A. (red.) *Field Manual*, Vol. 9, 25–30. Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics.
- Evans, V. & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ferguson, C.A. (1971). Absence of Copula and the Notion of Simplicity: A Study of Normal Speech, Baby Talk, Foreigner Talk, and Pidgins, i Hymes, D. (red.), *Pidginization and Creolization in Language*. Cambridge: University Press.
- Gibson, L.F. (1981). Central Pame kinship terms. I: Merrifield, W.R. (1981). *Proto Otomanguan kinship*. Texas: Summer Institute of Linguistics.
- Hansen, M-B.M. (In press). Cyclic phenomena in the evolution of pragmatic markers. Examples from Romance. Kommer i Bordería, S. P., & Lamas, O. L. (red.), *Beyond Grammaticalization and Discourse Markers. New Issues in the Study of Language Change* (Studies in Pragmatics; vol. 18). Leiden: Brill.
- Haspelmath, M. (2003). The geometry of grammatical meaning: Semantic maps and crosslinguistic comparison. I Tomasello, M. (red.), *The new psychology of language: Cognitive and functional approaches to language structure*, 2: 211-242. London: Lawrence Erlbaum.
- Haspelmath, M. (2007). Further remarks on reciprocal constructions. I: Nedjalkov, V. P., *Reciprocal constructions* (kapitel 50). Amsterdam: John Benjamins.
- Heine, B. (2000). Polysemy involving reflexive and reciprocal markers in African languages. I Frajzyngier, Z., & Curl, T. S. (red.), *Reciprocals – forms and functions* (kapitel 1). Amsterdam: John Benjamins.
- Hernández-Green, N. (2015). Morfosintaxis verbal del Otomí de Acazulco (Ph.D).
- Janda, L. 2009. What is the role of semantic maps in cognitive linguistics? I Stalmaszczyk, P. & Oleksy, W. (red.), *Cognitive approaches to language and linguistic data. Studies in honor of Barbara Lewandowska-Tomaszczyk*, 105-124. Frankfurt am Main: Peter Lang Publishers.
- Jespersen, O. (1917). *Negation in English and other languages*. København: A. F. Høst & Søn.
- Kemmer, S. (1993). *The Middle Voice*. Amsterdam: Benjamins.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Langendoen, D.T. (1978). The logic of reciprocity. *Linguistic inquiry*, 9(2), 177-197.
- Nielsen, J.L., Boye, K. & Harder, P. (in prep).

- Levinson, S.C. & Burnholt, N. (2009). Semplates: A new concept in lexical semantics? *Language*, 85(1), 167-173.
- Levinson, S.C., Meira, S. & the Language and Cognition Group. (2003). 'Natural concepts' in the spatial typological domain – adpositional meanings in cross-linguistic perspective: an exercise in semantic typology. *Language* 79, no. 3: 485-516.
- Majid, A., Bowerman, M., Van Staden, M., & Boster, J.S. (2007). The semantic categories of cutting and breaking events: A crosslinguistic perspective. *Cognitive Linguistics*, 18(2), 133-152.
- Majid, A., Evans, N., Gaby, A., & Levinson, S.C. (2011). The grammar of exchange: A comparative study of reciprocal constructions across languages. *Frontiers in Psychology*, 2, 1–15.
- Maldonado, R.Z. (2011). Reciprocal constructions in Olutec. I Evans, N., Gaby, A., Levinson, S. C., & Majid, A. (red.), *Reciprocals and Semantic Typology (Typological Studies in Language 98)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Merrifield, W.R. (1981). *Proto Otomanguean kinship*. Texas: Summer Institute of Linguistics.
- Mithun, M. (2001). Who shapes the record: The speaker and the linguist. Newman, P., & Ratliff, M. (ref.) *Linguistic fieldwork*, 34-54. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mosel, U. (2006). Fieldwork and community language work. I Gippert, J., Himmelman, N. P., & Mosel, U. (red.), *Essentials of language documentation*, 67-85. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Murdock, G.P. (1949). *Social Structure*. New York: The Free Press.
- Nedjalkov, V.P. (2007): Goal of investigation. Database. The prototypical reciprocal meaning. I Nedjalkov, V. P. (red.), *Reciprocal constructions* (kapitel 1). Amsterdam: John Benjamins.
- Palancar, E. (2006). Intransitivity and the origins of middle voice in Otomi. *Linguistics* 44(3), 613-643.
- Robinson, S. (2011). Reciprocals in Rotokas. I Evans, N., Gaby, A., Levinson, S. C., & Majid, A. (red.), *Reciprocals and Semantic Typology (Typological Studies in Language 98)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Singer, R. (2011). Strategies for encoding reciprocity in Mawng. I Evans, N., Gaby, A., Levinson, S.C., & Majid, A. (red.), *Reciprocals and Semantic Typology (Typological Studies in Language 98)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics*. Cambridge, MA: MIT Press.
- van der Auwera, J. (2008). In defense of classical semantic maps. *Theoretical Linguistics* 34(1). 39-46.

